ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

ТАРИХ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ, ПРОФЕССОР, ШЫҒЫСТАНУШЫ,
ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЕҢБЕК СІҢІРГЕН ҚАЙРАТКЕРІ
АЛДАБЕК НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫНЫҢ 70 ЖАС МЕРЕЙТОЙЫНА
ЖӘНЕ ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ 90 ЖЫЛДЫҒЫНА АРНАЛҒАН
«ШЫҒЫС ЕЛДЕРІ ДАМУЫНЫҢ ПРАГМАТИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕСІ»
АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ КОНФЕРЕНЦИЯҒА ҰСЫНЫЛҒАН

Е-КӨРМЕ

Алматы
29 қараша 2024 жыл

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Ұлағатты ұстаз

Ғибратты ғалым

Тағылымды тарихшы

Ұтқыр ұйымдастырушы

Байыпты басқарушы

Шынардай шығыстанушы

Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Нұржамал Әбдіразаққызы Алдабек – еліміздегі шығыстану мектебінің қалыптасып, дамуына елеулі еңбек сіңірген қайраткер ұстаз. Ол өзінің жоғары біліктілігімен, талапшылдығымен, ұйымдастыру қабілетінің жоғарылығымен, адамдармен байланыс орнатудағы іскерлігімен ерекше.

Жансейіт Түймебаев,
Фараби университеті Басқарма Төрағасы-Ректоры

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

- Алдабек Нұржамал Әбдіразаққызы 1954 жылы 28 желтоқсанда дүниеге келген. Жоғары білімді. 1974 жылы Қазақ мемлекеттік университетінің тарих факультетіне түсіп, оны 1979 жылы бітіргеннен кейін сол факультеттің жалпы тарих кафедрасына ассистент болып жұмысқа қалдырылған. 1983 жылы Москвадағы КСРО ҒА Шығыстану институтына тәлімгер-зерттеуші болып қабылданады. Осы жылдардан бастап Қытай тарихы бойынша зерттеу жұмысын бастайды. 1985 жылы тәлімгерлігін ойдағыдай аяқтағаннан кейін сол институттың аспирантурасына түседі. Зерттеу жұмысын сол кездегі Одаққа аты мәлім, Орталық Азиядағы халықаралық қатынастар тарихын зерттеуші, белгілі тарихшы ғалым Б.П. Гуревичтің жетекшілігімен жалғастырады. 1989 жылы Мәскеуде КСРО ҒА Шығыстану институтының Ғылыми Кеңесінде осы ғалымның жетекшілігімен Шыңжандағы орыс-қытай сауда байланыстары бойынша кандидаттық диссертациясын ойдағыдай қорғап шығады.

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

- 1989 жылы елге оралып, ҚазМУ-дің тарих факультетіне қайтадан оқытушылық жұмысқа қабылданады. Сол уақыттан бері осы университетте еңбек етіп келеді. 1989 жылы маусым айында Қазақ Мемлекеттік Университетінде Шығыстану факультеті ашылып, Н.Ә. Алдабек осы факультетке мамандығы бойынша жұмысқа ауысады. 1991 жылы доцент ғылыми дәрежесін алады.
- 1996 жылы Шығыстану факультетінің деканы қызметіне келеді. Осы жауапты жұмысты 2002 жылдың қыркүйек айына дейін атқарады. Сол жылы докторлық диссертация жұмысын аяқтау үшін декандық қызметтен кетіп, қытайтану кафедрасының меңгерушісі қызметіне ауысады. Н.Ә. Алдабек 2003 жылы 30 қаңтарда әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің диссертациялық кеңесінде «Ресей, КСРО және Қытайдың Шыңжандағы саясаты (XVIII ғ. - 1949 ж.)» деген тақырыпта докторлық диссертациясын қорғап шықты және бұл диссертацияны 28 қазан 2004 жылы ҚР ЖАК бекітті. 2005 жылы профессорлық дәрежесін алды.

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

- 2005 жылдың қыркүйек айынан бастап қайтадан Шығыстану факультетінің деканы қызметіне тағайындалып, 2011 жылдың кыркүйегіне дейін декандық жұмысын атқарып келді. 2011 жылдын 1 қыркүйегінде Қазақ Мемлекеттік Қыздар Педагогикалық Университетінің бірінші проректоры қызметіне, 2012 жылдын желтоқсан айында Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым министрлігінің Бақылау Комитеті Төрағасының орынбасары қызметіне тағайындалды. 2013 жылдың қыркүйек айынан бастап Шығыстану факультетінде қытайтану кафедрасының профессоры кызметін атқарып келеді.

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

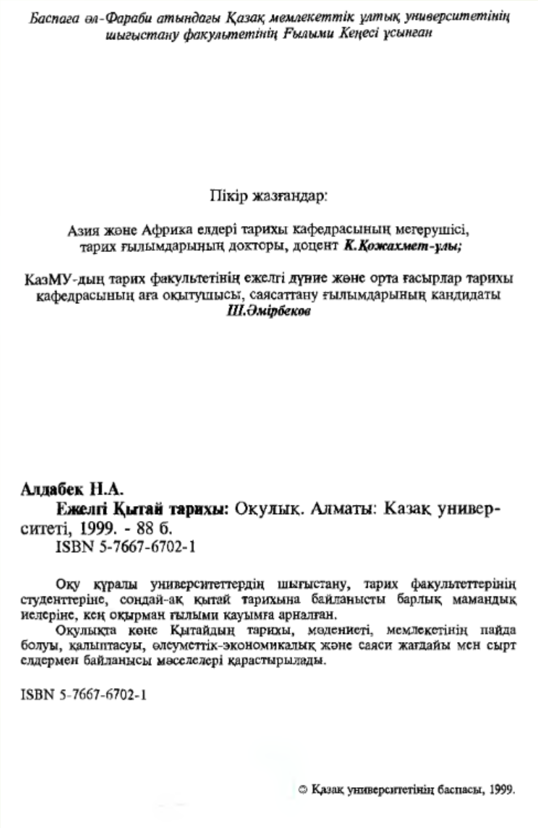

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлтық университетінің шығыстану факультетінің Ғылыми Кеңесі ұсынған

Пікір жазғандар:

Азия және Африка елдері тарихы кафедрасының меңгерушісі, тарих ғылымдарының докторы, доцент ***К.Қожахмет-ұлы;***

ҚазМУ-дың тарих факультетінің ежелгі дүние және орта ғасырлар тарихы кафедрасының аға оқытушысы, саясаттану ғылымдарының кандидаты ***Ш.Әмірбеков***

Алдабек Н.А.
Ежелгі Қытай тарихы: Оқулық. Алматы: Қазақ университеті, 1999. - 88 б.
ISBN 5-7667-6702-1

Оқу құралы университеттердің шығыстану, тарих факультеттерінің студенттеріне, сондай-ақ қытай тарихына байланысты барлық мамандық иелеріне, кең оқырман ғылыми қауымға арналған.

Оқулықта көне Қытайдың тарихы, мәдениеті, мемлекетінің пайда болуы, қалыптасуы, әлеуметтік-экономикалық және саяси жағдайы мен сырт елдермен байланысы мәселелері қарастырылады.

ISBN 5-7667-6702-1

© Қазақ университетінің баспасы, 1999.

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Професcор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

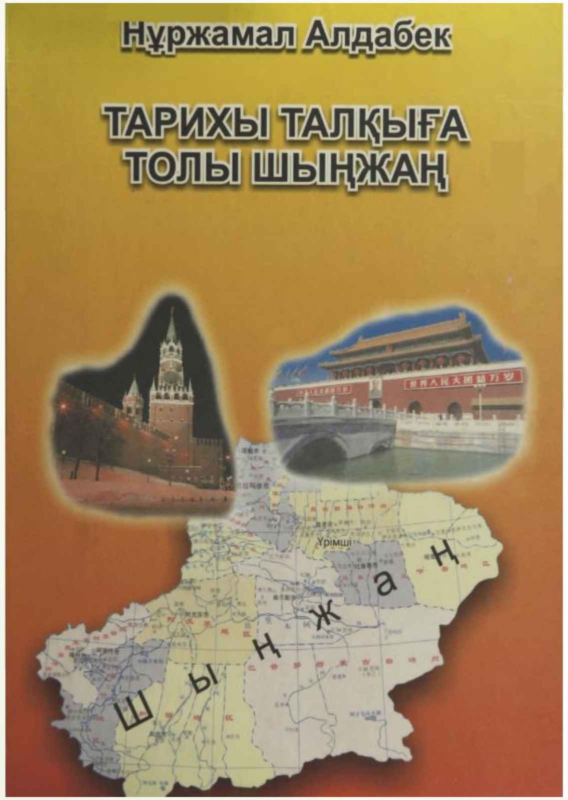

ББК 63. 3(5)
А 40

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті шығыстану факультетінің Ғылыми кеңесі және Редакциялық-баспа кеңесі ұсынған

Жауапты редакторы

ҚР ҒА мүше-корреспонденті,
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***К.Нұрпейіс***

Пікір жазғандар:

тарих ғылымдарының докторы, профессор ***М.Қойгелдиев;***
саяси ғылымдар докторы, профессор ***К.Бұрханов;***

Алдабек Н.

А 40 Тарихы талқыға толы Шыңжаң. – Алматы: Қазақ университеті, 2003. – 432 бет.
ISBN 9965-12-492-2

Монографияда Орталық Азиядағы халықаралық қатынастар жүйесінде геосаяси, геостратегиялық маңызы ерекше орын алған Шыңжаңның күрделі де күрмеуі көп тарихы тың деректер арқылы жаңа методологиялық тұрғыдан зерделенеді. Автор Шыңжаңның тарихында шешуші роль атқарған Қытайдың, Ресейдің және Кеңес Одағының осы өлкеге қатысты жүргізген саясатының сан қырлы астарлы тарихын талдай келе, өлкенің талқыға толы тағдыры аталған мемлекеттердің ұлттық және мемлекеттік мүдделері тұрғысынан шешіліп келгендігін тарихи деректер негізінде дәйектейді.

Зерттеу жұмысы тарихшыларға, халықаралық қатынастар саласындағы қызметкерлерге, жоғары оқу орындарының ұстаздарына, аспиранттары мен студенттеріне арналған.

А $\frac{0503030000-513}{460(05)-03}$ 45-02 ББК 63. 3(5)

ISBN 9965-12-492-2

© Алдабек Н., 2003
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2003.

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

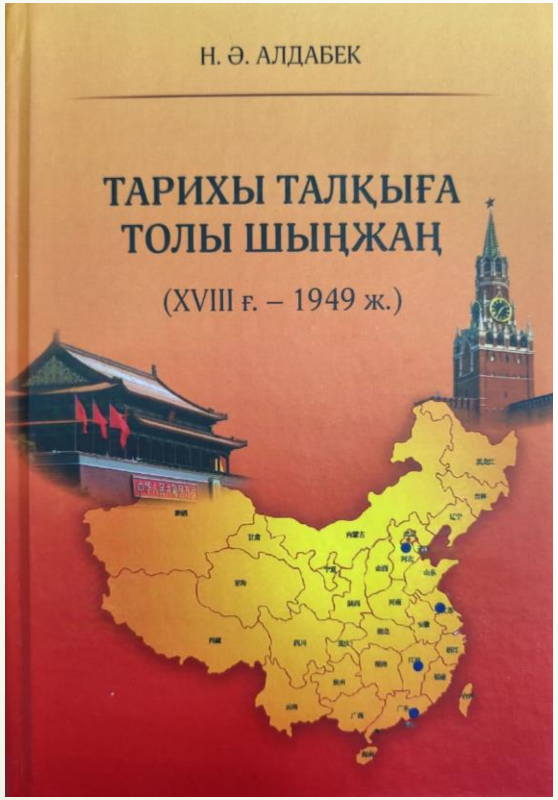

ӘОЖ 63.3(5)
А 40

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Ғылыми кеңесі ұсынған (№4 хаттама 20.12.2023 ж.)

Жауапты редактор:
ҚР ҒА мүше-корреспонденті,
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***Нұрпейіс Кеңес***

Пікір жазғандар:
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***Қойгелдиев Мәмбет***
саясаттану ғылымының докторы, профессор ***Бурханов Камал***

Алдабек Н.Ә.

А 40 Тарихы талқыға толы шыңжаң (XVIII ғ. – 1949 ж.): монография / Н.Ә. Алдабек. – 2-бас., стер. – Алматы: Қазақ университеті, 2024. – 434 б.

ISBN 9965-12-492-2

Монографияда Орталық Азиядағы халықаралық қатынастар жүйесінде геосаяси, геостратегиялық маңызы ерекше орын алған Шыңжаңның күрделі де күрмеуі көп тарихы тың деректер арқылы жаңа методологиялық тұрғыдан тұңғыш рет жүйелі түрде зерделенеді. Автор Шыңжанның тарихында шешуші роль атқарған Қытайдың, Ресейдің және Кеңес Одағының осы өлкеге қатысты жүргізген саясатының сан қырлы астарлы тарихын талдай келе, өлкенің талқыға толы тағдыры аталған мемлекеттердің ұлттық және мемлекеттік мүдделері тұрғысынан шешіліп келгендігін тарихи деректер негізінде дәйектейді.

Зерттеу жұмысы халықаралық қатынастар саласындағы қызметкерлерге, жоғары оқу орындарының ұстаздарына, аспиранттары мен студенттеріне арналған.

Автордың редакциясымен шығарылды.

ӘОЖ 63.3(5)

ISBN 9965-12-492-2

© Алдабек Н.Ә., 2024
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2024

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

НҰРЖАМАЛҒА

Қырандай түлкі шалған қарындасым,
Басыңнан бақыт құсы арылмасын!
Алланың берері көп ақ көңілге,
Пейілің парасатты тарылмасын!
Өз алдына әңгіме – өткірлігің,
Көз жанарын қуантар көп қырлығың.
Бойыңда жиып келген қазынаң бар,
Игілікке айналсын докторлығың!

Өтеген Күмісбаев
(1939-2016)

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

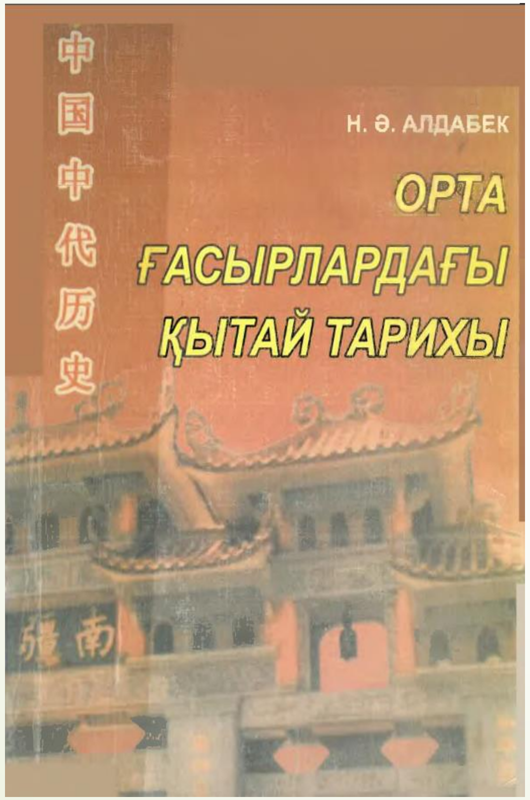

ББК 63. 3(5)
А 40

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті шығыстану факультетінің Ғылыми кеңесі және Редакциялық-баспа кеңесі ұсынған

Пікір жазғандар:

тарих ғылымдарының докторы, профессор ***К.Қожахметұлы;***
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***З.Қинаятұлы***

Аллабек Н.Ә.

А 40 Орта ғасырлардағы Қытай тарихы: Оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2004. – 138 бет.

ISBN 9965-12-716-6

Оқу құралы университеттердің шығыстану, халықаралық қатынастар және тарих факультеттерінің студенттеріне, сонымен қатар, қытайтану ғылымына қызығушылық танытушы барлық оқырман қауымға арналады.

Бұл оқу құралында Қытайдың орта ғасырлардағы тарихы, мәдениеті мен ғылымы, саясаты мен идеологиясы, көрші елдермен орнатқан байланыстары, әр түрлі әулеттердің билігі кезіндегі қытай қоғамының әлеуметтік-экономикалық және саяси даму сипаты баяндалады.

ББК 63. 3(5)

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

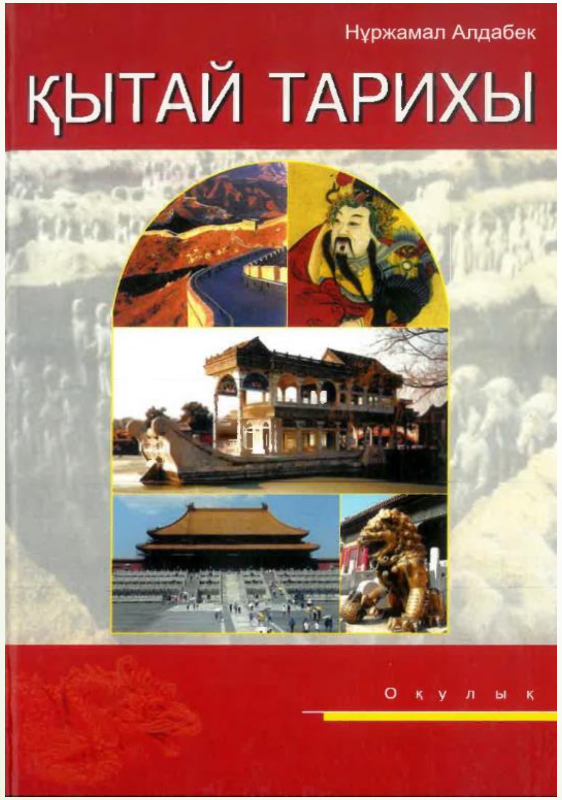

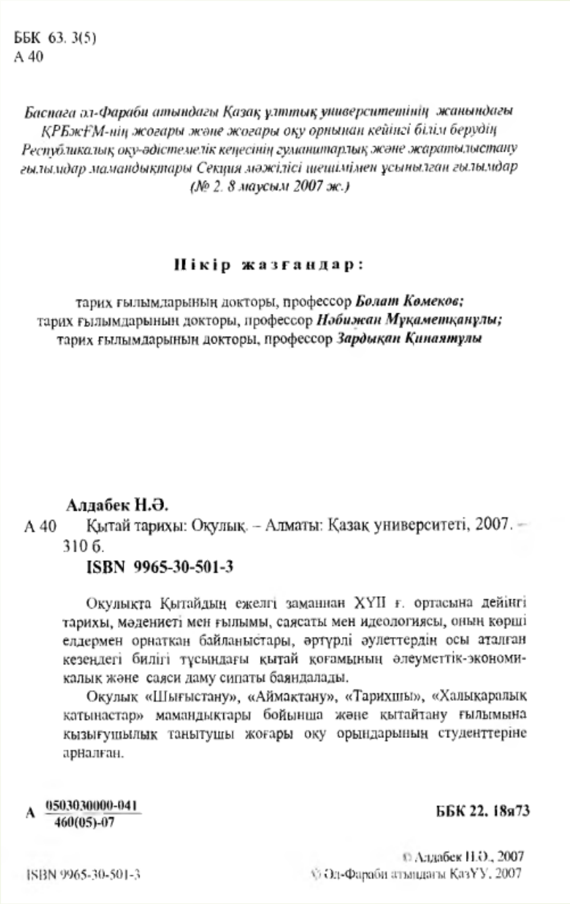
ББК 63. 3(5)
А 40

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің жанындағы ҚРБжҒМ-нің жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің Республикалық оқу-әдістемелік кеңесінің гуманитарлық және жаратылыстану ғылымдар мамандықтары Секция мәжілісі шешімімен ұсынылған ғылымдар (№ 2. 8 маусым 2007 ж.)

Пікір жазғандар:

тарих ғылымдарының докторы, профессор ***Болат Көмеков;***
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***Нәбижан Мұқаметқанұлы;***
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***Зардықан Қинаятұлы***

Алдабек Н.Ә.
А 40 Қытай тарихы: Оқулық. – Алматы: Қазақ университеті, 2007. – 310 б.
ISBN 9965-30-501-3

Окулықта Қытайдың ежелгі заманнан XYII ғ. ортасына дейінгі тарихы, мәдениеті мен ғылымы, саясаты мен идеологиясы, оның көрші елдермен орнаткан байланыстары, әртүрлі әулеттердің осы аталған кезеңдегі билігі тұсындағы қытай қоғамының әлеуметтік-экономикалық және саяси даму сипаты баяндалады.

Окулық «Шығыстану», «Аймақтану», «Тарихшы», «Халықаралық катынастар» мамандыктары бойынша және қытайтану ғылымына кызығушылык танытушы жоғары оку орындарының студенттеріне арналған.

А $\frac{0503030000-041}{460(05)-07}$ **ББК 22. 18я73**

© Алдабек Н.Ә., 2007
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2007
ISBN 9965-30-501-3

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

ҚазҰУ декандары демалыста

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

ҚАЗҰУ декандары: Асқарова Алия Сәндібаевна, Ермекбаева Баян Жүндібаевна және Алдабек Нұржамал Әбдіразаққызы

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

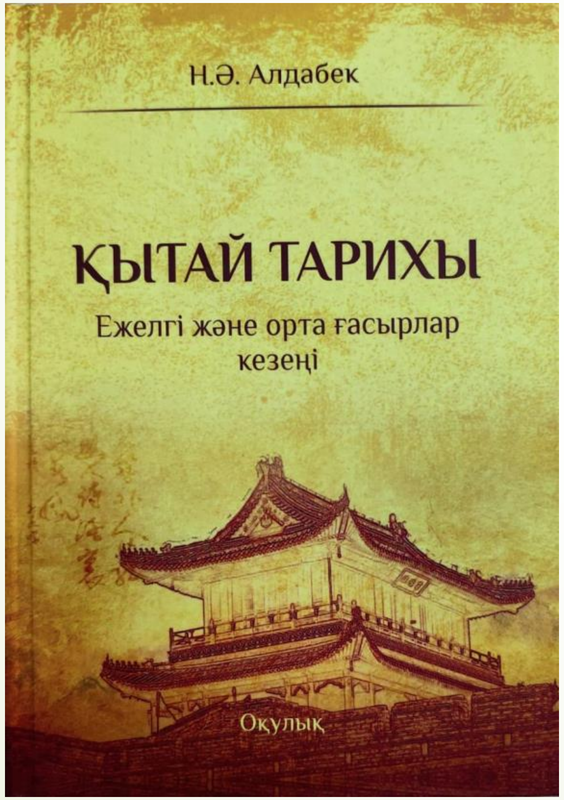

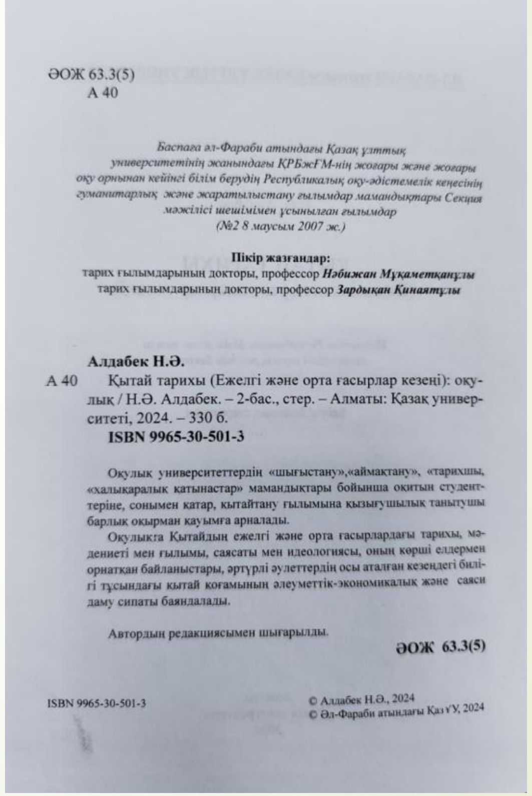
ӘОЖ 63.3(5)
А 40

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің жанындағы ҚРБжҒМ-нің жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің Республикалық оқу-әдістемелік кеңесінің гуманитарлық және жаратылыстану ғылымдар мамандықтары Секция мәжілісі шешімімен ұсынылған ғылымдар (№2 8 маусым 2007 ж.)

Пікір жазғандар:
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***Нәбижан Мұқаметқанұлы***
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***Зардыхан Қинаятұлы***

Алдабек Н.Ә.
А 40 Қытай тарихы (Ежелгі және орта ғасырлар кезеңі): оқулық / Н.Ә. Алдабек. – 2-бас., стер. – Алматы: Қазақ университеті, 2024. – 330 б.
ISBN 9965-30-501-3

Оқулық университеттердің «шығыстану»,«аймақтану», «тарихшы, «халықаралық катынастар» мамандықтары бойынша оқитын студенттеріне, сонымен катар, кытайтану ғылымына қызығушылық танытушы барлық оқырман қауымға арналады.

Оқулықта Қытайдың ежелгі және орта ғасырлардағы тарихы, мәдениеті мен ғылымы, саясаты мен идеологиясы, оның көрші елдермен орнатқан байланыстары, әртүрлі әулеттердің осы аталған кезеңдегі билігі тұсындағы қытай қоғамының әлеуметтік-экономикалық және саяси даму сипаты баяндалады.

Автордың редакциясымен шығарылды.

ӘОЖ 63.3(5)

ISBN 9965-30-501-3

© Алдабек Н.Ә., 2024
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2024

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Нұржамал Әбдіразаққызының сырбаз мінезі, жылылыққа толы көркем жүзі, төңірегіне шуақ шашып жүретін жомарт жүрегі мен ізгі болмысы адамгершіліктің айнасы іспеттес. Білім мен ғылымға адалдықты өмірлік қағидасына айналдырған ұстаз апайымның осы ұлағатты жолдағы еселі еңбегіне жеміс, қажымас қайрат, әулетіне бақ-береке, ырыс-дәулет, зор денсаулық тілеймін!

Бейбітқүл Сәрсемханқызы Кәрімова,
Қорқыт ата атындағы
Қызылорда университеті
Басқарма Төрағасы-Ректоры

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Профессор Н.Ә. Алдабек Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетіндегі бірінші проректор қызметінде

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

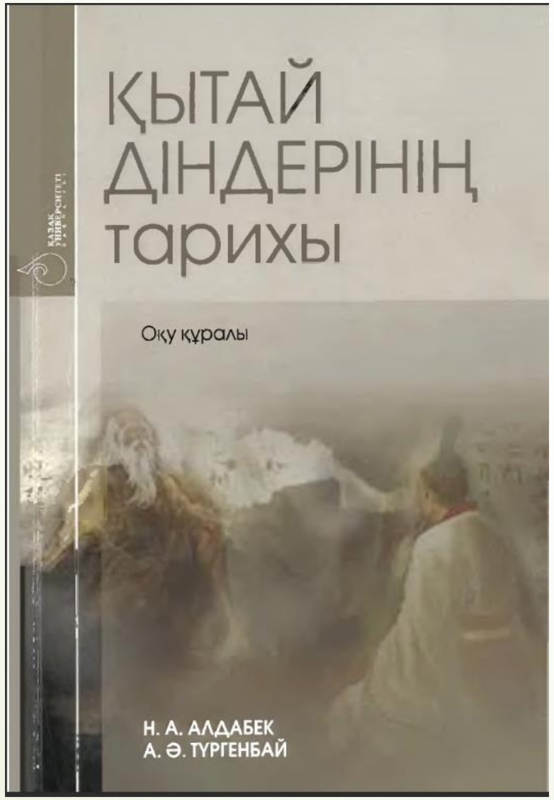

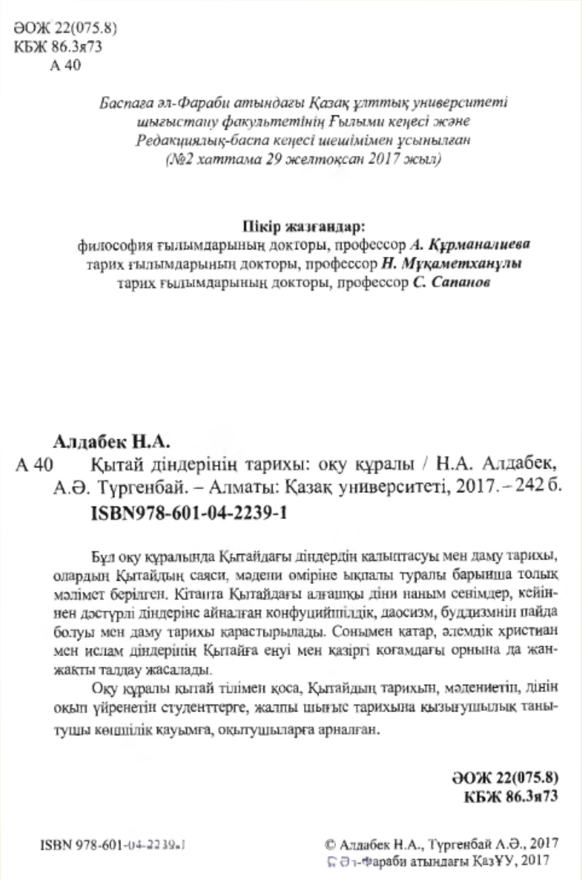
ӘОЖ 22(075.8)
КБЖ 86.3я73
А 40

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті шығыстану факультетінің Ғылыми кеңесі және Редакциялық-баспа кеңесі шешімімен ұсынылған (№2 хаттама 29 желтоқсан 2017 жыл)

Пікір жазғандар:
философия ғылымдарының докторы, профессор ***А. Құрманалиева***
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***Н. Мұқаметханұлы***
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***С. Сапанов***

Алдабек Н.А.
А 40 Қытай діндерінің тарихы: оқу құралы / Н.А. Алдабек, А.Ә. Түргенбай. – Алматы: Қазақ университеті, 2017. – 242 б.
ISBN978-601-04-2239-1

Бұл оқу құралында Қытайдағы діндердің калыптасуы мен даму тарихы, олардың Қытайдың саяси, мәдени өміріне ықпалы туралы барынша толық мәлімет берілген. Кітапта Қытайдағы алғашқы діни наным сенімдер, кейіннен дәстүрлі дініне айналған конфуцийшілдік, даосизм, буддизмнің пайда болуы мен даму тарихы қарастырылады. Сонымен қатар, әлемдік христиан мен ислам діндерінің Қытайға енуі мен қазіргі қоғамдағы орнына да жан-жақты талдау жасалады.

Оқу құралы қытай тілімен қоса, Қытайдың тарихын, мәдениетін, дінін оқып үйренетін студенттерге, жалпы шығыс тарихына қызығушылық танытушы көпшілік қауымға, оқытушыларға арналған.

ӘОЖ 22(075.8)
КБЖ 86.3я73

ISBN 978-601-04-2239-1
© Алдабек Н.А., Түргенбай А.Ә., 2017
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2017

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

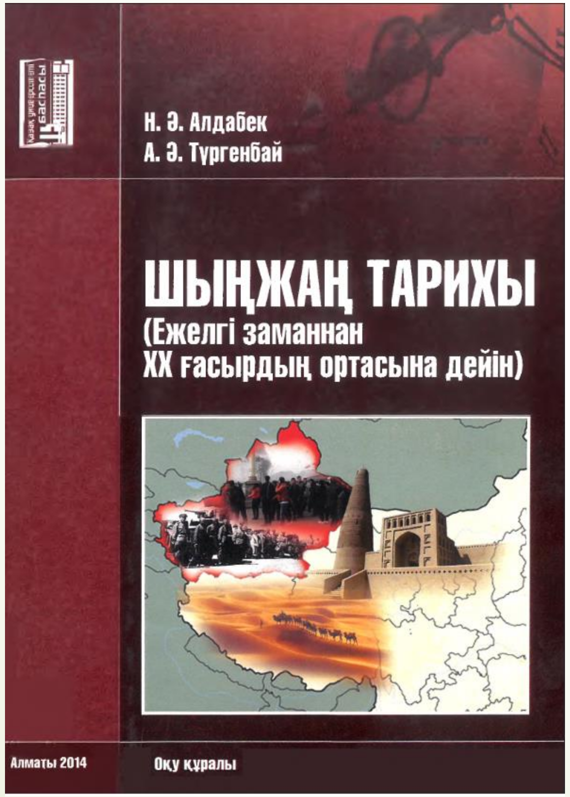

ӘОЖ 94 (510)
КБЖ 63.3 (5 Кит)
А 40

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті шығыстану факультетінің Ғылыми Кеңесі және Редакциялық-баспа кеңесі шешімімен ұсынылған

Пікір жазғандар:
тарих ғылымдарының докторы , профессор ***Х.А. Сутеева***
филология ғылымдарының докторы, профессор ***Д. Мәсімханұлы***
тарих ғылымдарының кандидаты, доцент ***П.Е. Бектұрғанова***

Алдабек Н.Ә., Түргенбай А.Ә.
А 40 Шыңжаң тарихы *(Ежелгі заманнан ХХ ғасырдың ортасына дейін)* / Н.Ә. Алдабек, А.Ә. Түргенбай. – Алматы: Қазақ университеті, 2014. – 326 б.
ISBN 978–601–04–0603–2

Оқу құралында ҚХР-дың Шыңжаң Ұйғыр автономиялық ауданы туралы мәліметтермен қатар Орталық Азиядағы халықаралық қатынастар жүйесінде геосаяси, геостратегиялық маңызы жағынан ерекше орын алған Шыңжаңның күрделі де күрмеуі көп тарихы тың деректер арқылы жаңа методологиялық тұрғыдан жүйелі түрде зерделенген. Қытайдың, Ресейдің және бұрынғы Кеңес Одағының осы өлкеге қатысты жүргізген саясатының сан қырлы астарлы шаралары, өлкенің талқыға толы тағдыры аталған мемлекеттердің ұлттық және мемлекеттік мүдделері тұрғысынан шешіліп келгендігі нақты тарихи деректер негізінде дәйектелген.

Оқу құралы шығыстану, аймақтану және халықаралық қатынастар мамандықтары саласындағы жоғары оқу орындарының студенттері мен магистранттарына, сондай-ақ ғылыми ізденушілерге, оқытушыларға арналған.

ӘОЖ 94 (510)
КБЖ 63.3 (5 Кит)

ISBN 978–601–04–0603–2

© Алдабек Н.Ә., Түргенбай А.Ә., 2014
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2014

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Нұржамал Әбдіразаққызы Қытай тарихы мен мәдениеті бойынша отандық және әлемдік ғылыми айналымдағы теориялық ойлар мен қағидалар қорын жаңа ой-пікірлер жүйесімен, тың тұжырымдар желісімен байытты.

Ж. Дәдебаев

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Профессор Н.Ә. Алдабек Мысыр елінде

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

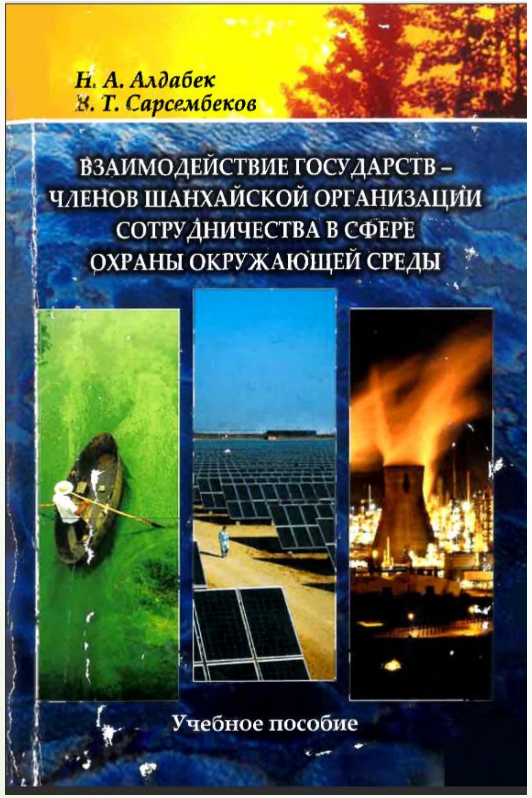

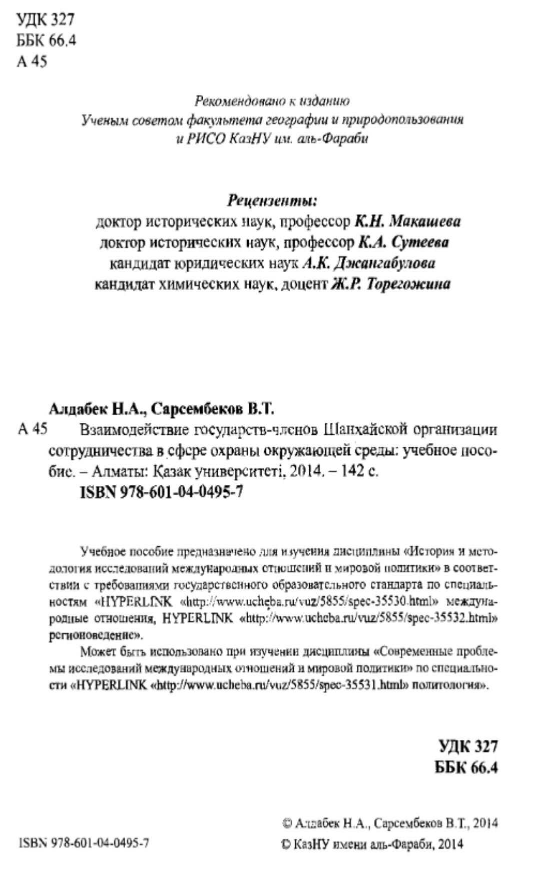
УДК 327
ББК 66.4
А 45

Рекомендовано к изданию
Ученым советом факультета географии и природопользования
и РИСО КазНУ им. аль-Фараби

Рецензенты:
доктор исторических наук, профессор ***К.Н. Макашева***
доктор исторических наук, профессор ***К.А. Сутеева***
кандидат юридических наук ***А.К. Джангабулова***
кандидат химических наук, доцент ***Ж.Р. Торегожина***

Алдабек Н.А., Сарсембеков В.Т.
А 45 Взаимодействие государств-членов Шанхайской организации сотрудничества в сфере охраны окружающей среды: учебное пособие. – Алматы: Қазақ университетi, 2014. – 142 с.
ISBN 978-601-04-0495-7

Учебное пособие предназначено для изучения дисциплины «История и методология исследований международных отношений и мировой политики» в соответствии с требованиями государственного образовательного стандарта по специальностям «HYPERLINK «http://www.ucheba.ru/vuz/5855/spec-35530.html» международные отношения, HYPERLINK «http://www.ucheba.ru/vuz/5855/spec-35532.html» регионоведение».

Может быть использовано при изучении дисциплины «Современные проблемы исследований международных отношений и мировой политики» по специальности «HYPERLINK «http://www.ucheba.ru/vuz/5855/spec-35531.html» политология».

УДК 327
ББК 66.4

ISBN 978-601-04-0495-7

© Алдабек Н.А., Сарсембеков В.Т., 2014
© КазНУ имени аль-Фараби, 2014

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Пекиндегі ШЫҰ кеңсесінде шәкірті Болат Сырлыбаевпен

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

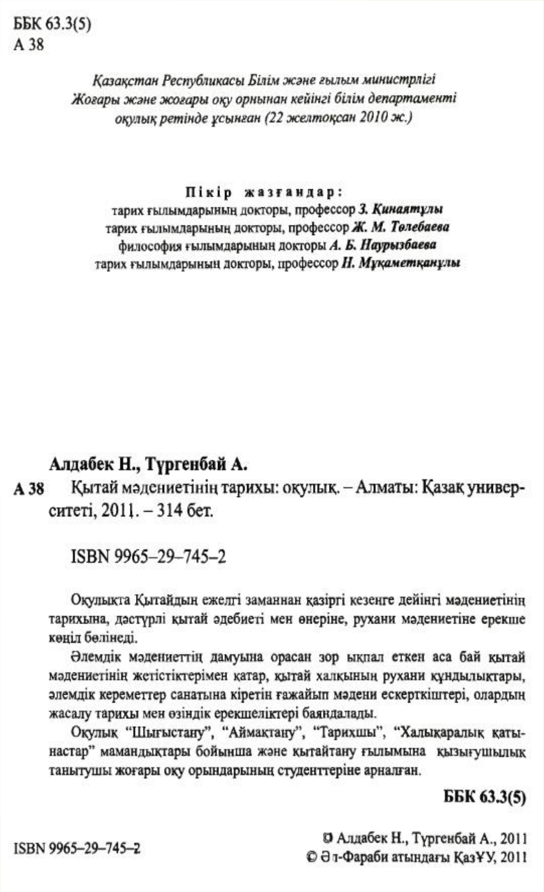
ББК 63.3(5)
А 38

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім департаменті оқулық ретінде ұсынған (22 желтоқсан 2010 ж.)

Пікір жазғандар:
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***З. Қинаятұлы***
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***Ж. М. Төлебаева***
философия ғылымдарының докторы ***А. Б. Наурызбаева***
тарих ғылымдарының докторы, профессор ***Н. Мұқаметқанұлы***

Алдабек Н., Түргенбай А.
А 38 Қытай мәдениетінің тарихы: оқулық. – Алматы: Қазақ университеті, 2011. – 314 бет.

ISBN 9965–29–745–2

Оқулықта Қытайдың ежелгі заманнан қазіргі кезеңге дейінгі мәдениетінің тарихына, дәстүрлі қытай әдебиеті мен өнеріне, рухани мәдениетіне ерекше көңіл бөлінеді.

Әлемдік мәдениеттің дамуына орасан зор ықпал еткен аса бай қытай мәдениетінің жетістіктерімен қатар, қытай халқының рухани құндылықтары, әлемдік кереметтер санатына кіретін ғажайып мәдени ескерткіштері, олардың жасалу тарихы мен өзіндік ерекшеліктері баяндалады.

Оқулық "Шығыстану", "Аймақтану", "Тарихшы", "Халықаралық қатынастар" мамандықтары бойынша және қытайтану ғылымына қызығушылық танытушы жоғары оқу орындарының студенттеріне арналған.

ББК 63.3(5)

ISBN 9965–29–745–2

© Алдабек Н., Түргенбай А., 2011
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2011

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

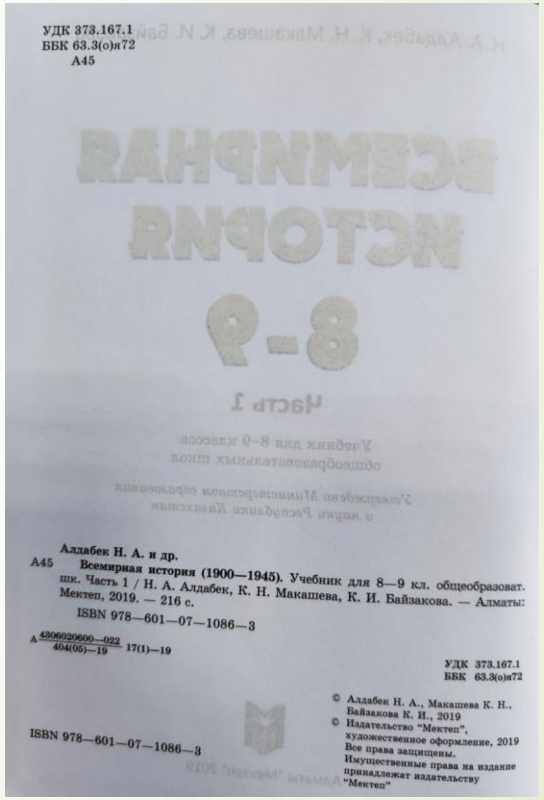

УДК 373.167.1
ББК 63.3(о)я72
А45

Алдабек Н. А. и др.
А45 Всемирная история (1900—1945). Учебник для 8—9 кл. общеобразоват. шк. Часть 1 / Н. А. Алдабек, К. Н. Макашева, К. И. Байзакова. — Алматы: Мектеп, 2019. — 216 с.
ISBN 978—601—07—1086—3

А $\frac{4306020600—022}{404(05)—19}$ 17(1)—19

УДК 373.167.1
ББК 63.3(о)я72

ISBN 978—601—07—1086—3

© Алдабек Н. А., Макашева К. Н., Байзакова К. И., 2019
© Издательство "Мектеп", художественное оформление, 2019
Все права защищены.
Имущественные права на издание принадлежат издательству "Мектеп"

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Нұржамал Әбдіразаққызы – ұлағатты ұстаз, тәжірибелі педагог ғалым. Табиғатынан зерек, қағылез, алғыр жаратылған, көркіне ақылы сай жан. Жүрегі жылы, бауырмал, халықшыл, патриот.
Мен Нұржамал Әбдіразаққызын маман ретінде, тұлға ретінде бағалаймын және құрметтеймін, оған шын жүректен зор денсаулық, ұзақ ғұмыр, бақытты өмір, қажымас қайрат, шығармашылық табыс тілеймін!

Нәбижан Мұқаметханұлы,
Фараби университеті қытайтану
кафедрасының профессоры

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Гонконгтағы бас консул қызметіндегі шәкірті
Жошыхан Қыраубаевтың кеңсесінде

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

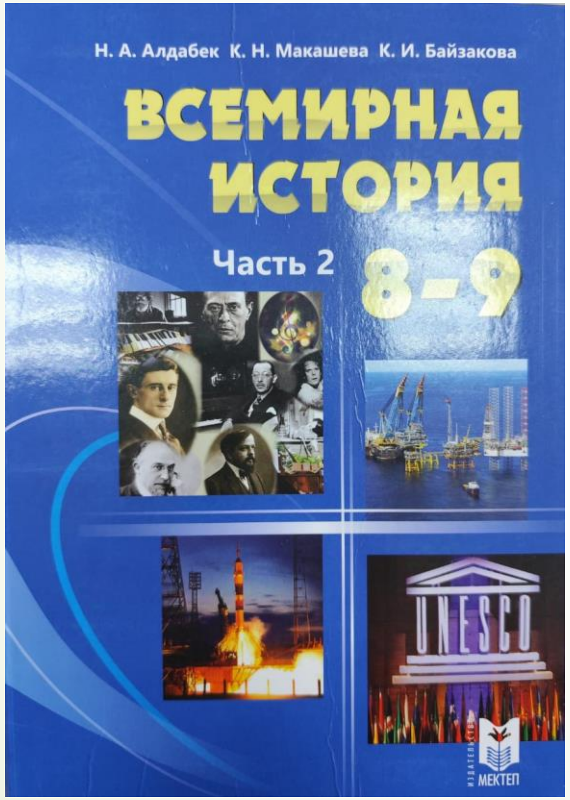

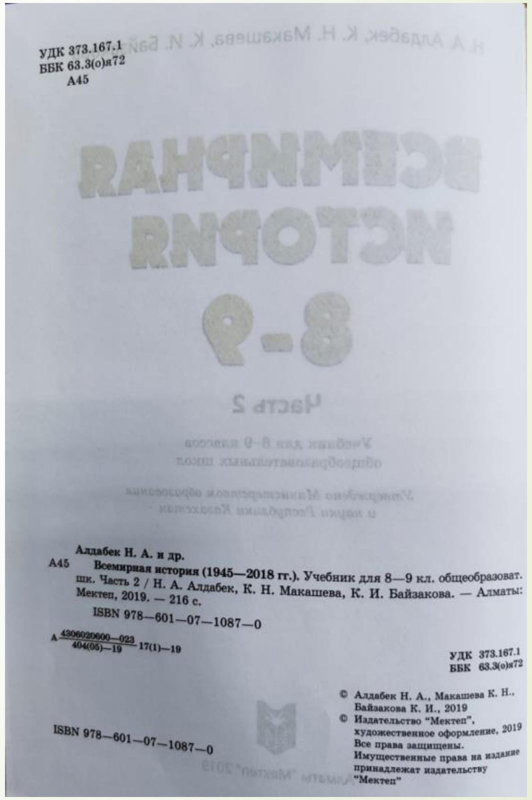

УДК 373.167.1
ББК 63.3(о)я72
А45

Алдабек Н. А. и др.

А45 Всемирная история (1945—2018 гг.). Учебник для 8—9 кл. общеобразоват. шк. Часть 2 / Н. А. Алдабек, К. Н. Макашева, К. И. Байзакова. — Алматы: Мектеп, 2019. — 216 с.

ISBN 978—601—07—1087—0

А $\frac{4306020600—023}{404(05)—19}$ 17(1)—19

УДК 373.167.1
ББК 63.3(о)я72

© Алдабек Н. А., Макашева К. Н., Байзакова К. И., 2019
© Издательство "Мектеп", художественное оформление, 2019
Все права защищены.
Имущественные права на издание принадлежат издательству "Мектеп"

ISBN 978—601—07—1087—0

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

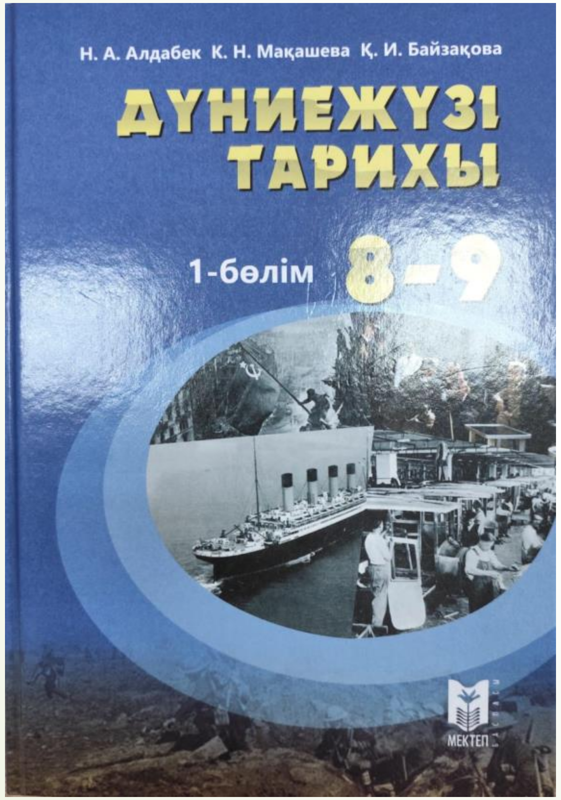

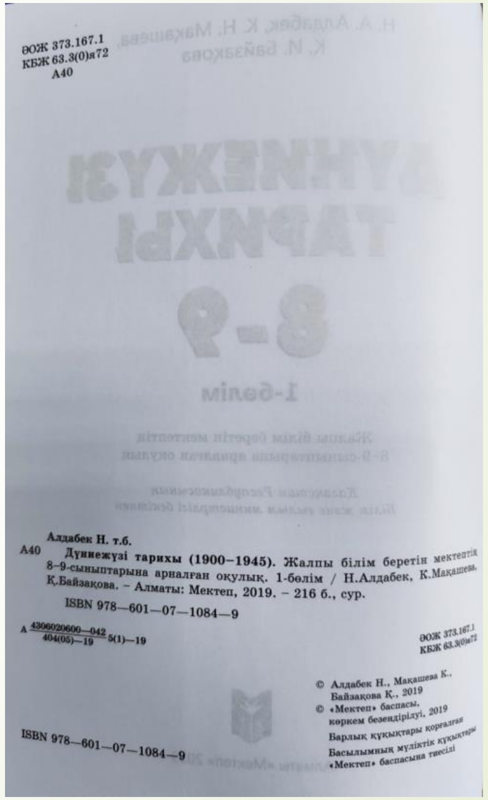

ӘОЖ 373.167.1
КБЖ 63.3(0)я72
А40

Алдабек Н. т.б.
А40 Дүниежүзі тарихы (1900–1945). Жалпы білім беретін мектептің 8–9-сыныптарына арналған оқулық. 1-бөлім / Н.Алдабек, К.Мақашева, Қ.Байзақова. – Алматы: Мектеп, 2019. – 216 б., сур.
ISBN 978—601—07—1084—9

А 4306020600—042 / 404(05)—19 5(1)—19

ӘОЖ 373.167.1
КБЖ 63.3(0)я72

ISBN 978—601—07—1084—9

© Алдабек Н., Мақашева К., Байзақова Қ., 2019
© «Мектеп» баспасы, көркем безендірілуі, 2019
Барлық құқықтары қорғалған
Басылымның мүліктік құқықтары «Мектеп» баспасына тиесілі

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

ҚазҰУ делегациясы Киото университетінде

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

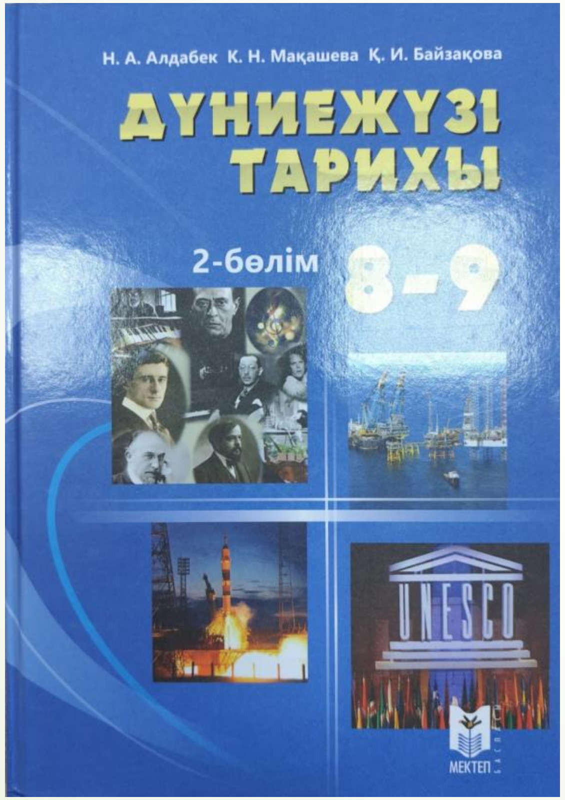

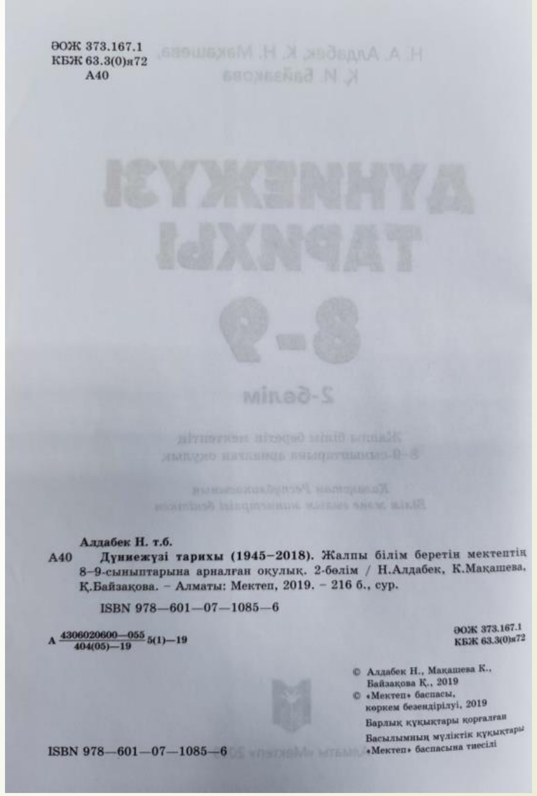
ӘОЖ 373.167.1
КБЖ 63.3(0)я72
А40

Алдабек Н. т.б.
А40 Дүниежүзі тарихы (1945–2018). Жалпы білім беретін мектептің 8–9-сыныптарына арналған оқулық. 2-бөлім / Н.Алдабек, К.Мақашева, Қ.Байзақова. – Алматы: Мектеп, 2019. – 216 б., сур.

ISBN 978—601—07—1085—6

А $\frac{4306020600—055}{404(05)—19}$ 5(1)—19

ӘОЖ 373.167.1
КБЖ 63.3(0)я72
© Алдабек Н., Мақашева К., Байзақова Қ., 2019
© «Мектеп» баспасы, көркем безендірілуі, 2019
Барлық құқықтары қорғалған
Басылымның мүліктік құқықтары «Мектеп» баспасына тиесілі
ISBN 978—601—07—1085—6

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Н.Ә. Алдабек – қазіргі қазақстандық қытайтанудың негізін қалап, оның дамуына үлес қосқан шығыстанушы-ғалым.
Нұржамал Әбдіразаққызының туған университетіндегі ғылыми-педагогикалық қызметі – оның ең сүйікті жұмысы. Білімге деген құштарлық, мақсаттарына жетудегі табандылық, еңбекқорлық, өз ісіне адалдық, батылдық – оның тұлғасына тән басты қасиеттер.

Баян Нұрсұлтанқызы Жұбатова,
филология ғылымдарының докторы,
Фараби университеті Таяу Шығыс және
Оңтүстік Азия кафедрасының профессоры

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

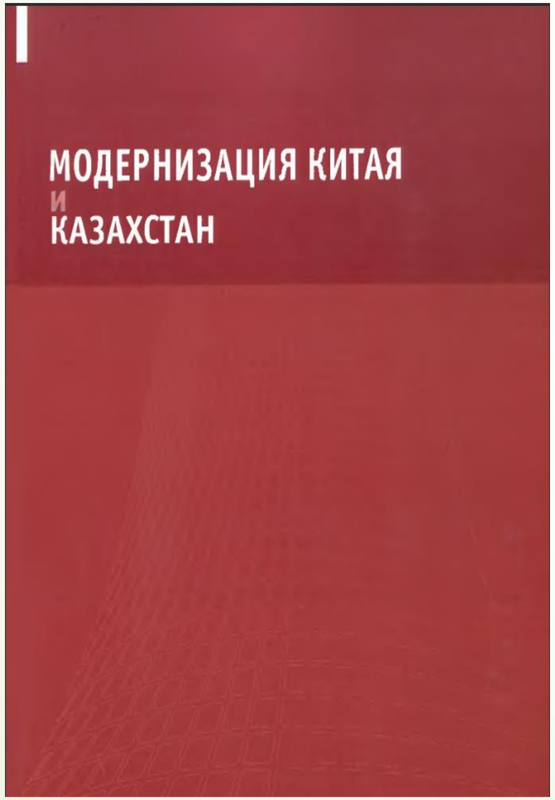

УДК 005.591.6
ББК 30.9
М 74

Рекомендовано к изданию Ученым советом факультета востоковедения КазНУ имени аль-Фараби

Рецензенты:
доктор исторических наук, профессор **М.Ж. Абдиров**
доктор исторических наук, доцент **С.Ж. Сапанов**

Выпущена за счет гранта МОН РК №0170 по научному проекту «Парадигма модернизации КНР и социально-экономическое развитие Республики Казахстан»

М 74 **Модернизация** Китая и Казахстан: монография / Н.А. Алдабек, П.Е. Бектурганова, А.Е. Сериккалиева, Д. Дауен, М. Асыл, отв. ред.-сост. П.Е. Бектурганова. – Алматы: Қазақ университеті, 2014 – 348 с.
ISBN 978-601-04-0875-3

В издании рассмотрены процессы модернизации Китая и социально-экономическое развитие Республики Казахстан через призму влияния этой гигантской страны.

Модернизация Китая проанализирована в исторической ретроспективе с середины XIX в. по настоящее время, с наблюдением динамики политических, идеологических, экономических, социальных и культурных изменений государства и социума. Совершен анализ идейно-теоретической базы, принимаемых стратегий и избранного Китаем пути. Описаны структурные перемены и реальные достижения в указанных сферах китайской модернизации, возникавшие и накопленные в данное время проблемы, а также мероприятия по их решению. Выявлены некоторые черты китайской модели развития, которые полезны для решения вопросов казахстанской модернизации и применимы в выполнении задач Стратегии «Казахстан – 2050».

Издание ориентировано на аналитическое сообщество, экспертов государственных учреждений, на обучающихся по специальностям «Востоковедение», «Регионоведение», «Международные отношения», а также на всех интересующихся Китаем, мировой политикой и развитием Республики Казахстан.

УДК 005.591.6
ББК 30.9

ISBN 978-601-04-0875-3

© Авторский коллектив, 2014
© КазНУ им. аль-Фараби, 2014

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Түркия. Солтүстік Кипрдегі конференцияда

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

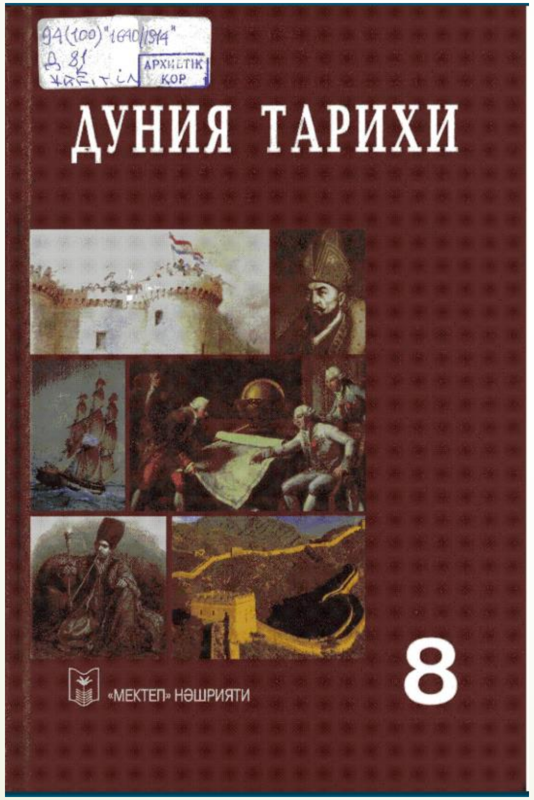

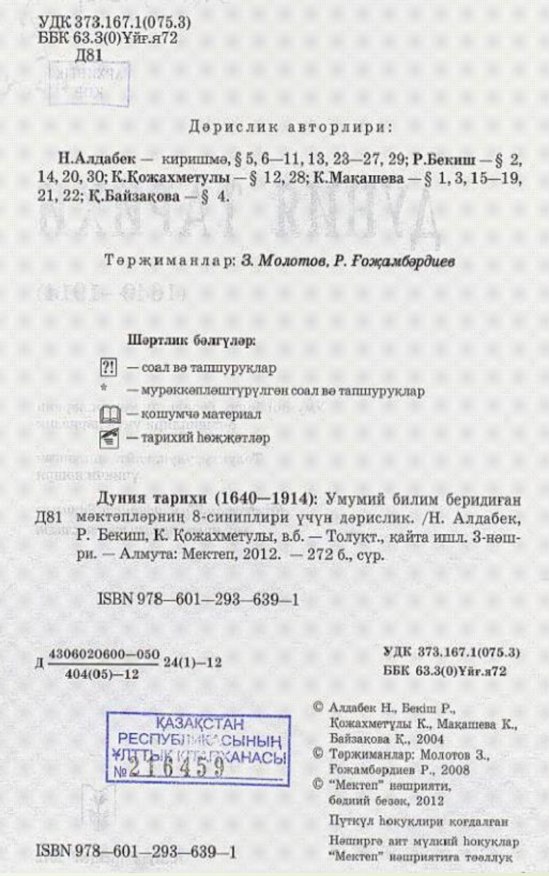

УДК 373.167.1(075.3)
ББК 63.3(0)Үйғ.я72
Д81

Дәрислик авторлири:

Н.Алдабек — киришмә, § 5, 6—11, 13, 23—27, 29; Р.Бекиш — § 2, 14, 20, 30; К.Қожахметулы — § 12, 28; К.Макашева — § 1, 3, 15—19, 21, 22; Қ.Байзақова — § 4.

Тәржиманлар: *З. Молотов, Р. Ғожамбәрдиев*

Шәртлик бәлгүләр:

- [?!] — соал вә тапшуруқлар
- * — мурәккәпләштүрүлгән соал вә тапшуруқлар
- — қошумчә материал
- — тарихий һөҗҗәтләр

Дуния тарихи (1640—1914): Умумий билим беридиған
Д81 мәктәпләрниң 8-синиплири үчүн дәрислик. /Н. Алдабек, Р. Бекиш, К. Қожахметулы, в.б. — Толукт., қайта ишл. 3-нәшри. — Алмута: Мектеп, 2012. — 272 б., сүр.

ISBN 978—601—293—639—1

Д $\frac{4306020600-050}{404(05)-12}$ 24(1)—12

УДК 373.167.1(075.3)
ББК 63.3(0)Үйғ.я72

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ КІТАПХАНАСЫ
№ 216459

© Алдабек Н., Бекіш Р., Қожахметұлы К., Мақашева К., Байзақова Қ., 2004
© Тәржиманлар: Молотов З., Ғожамбәрдиев Р., 2008
© "Мектеп" нәшрияти, бәдиий безәк, 2012
Пүткүл һоқуқлири қоғдалған
Нәширгә аит мүлкий һоқуқлар "Мектеп" нәшриятиға тәәллуқ

ISBN 978—601—293—639—1

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

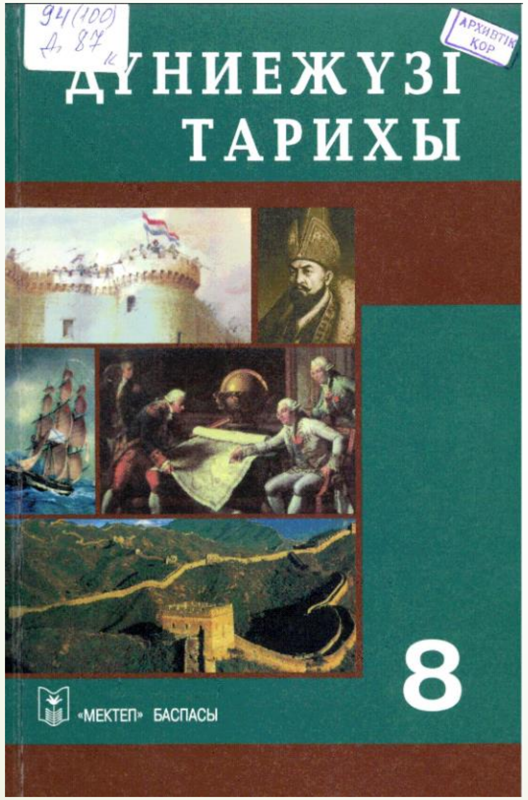

ӘОЖ 373.167.1(075.3)
КБЖ 63.3(0)я72
Д87

Авторлары:

Н. А. Алдабек — кіріспе, § 8—13, 22—27, § 29;
Н. А. Алдабек және Р. М. Бекіш — § 14, 28;
Н. А. Алдабек және К. Қожахметұлы — § 27;
К. Н. Мақашева — § 1, 3, 6; § 15—17;
К. И. Байзақова — § 2, 4, 5; § 18—19; § 21;
Р. М. Бекіш — § 7, 20.

Шартты белгілер:

* — күрделі сұрақтар мен тапсырмалар
— қосымша материалдар
— тарихи құжаттар

Д87 **Дүниежүзі тарихы (1640—1914).** Жалпы білім беретін мектептің 8-сыныбына арналған оқулық / Н.Алдабек, Р.Бекіш, К.Қожахметұлы, т.б. — Өңд., толықт. 4-бас. — Алматы: Мектеп, 2016. — 280 б., сур.

ISBN 978—601—07—0730—6

Д $\frac{4306020600-031}{404(05)-16}$ 27(1)—16

ӘОЖ 373.167.1(075.3)
КБЖ 63.3(0)я72

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ КІТАПХАНАСЫ
№ 311342

© Алдабек Н., Бекіш Р., Қожахметұлы К., Мақашева К., Байзақова К., 2004
© "Мектеп" баспасы, көркем безендірілуі, 2016
Барлық құқықтары қорғалған
Басылымның мүліктік құқықтары "Мектеп" баспасына тиесілі

ISBN 978—601—07—0730—6

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

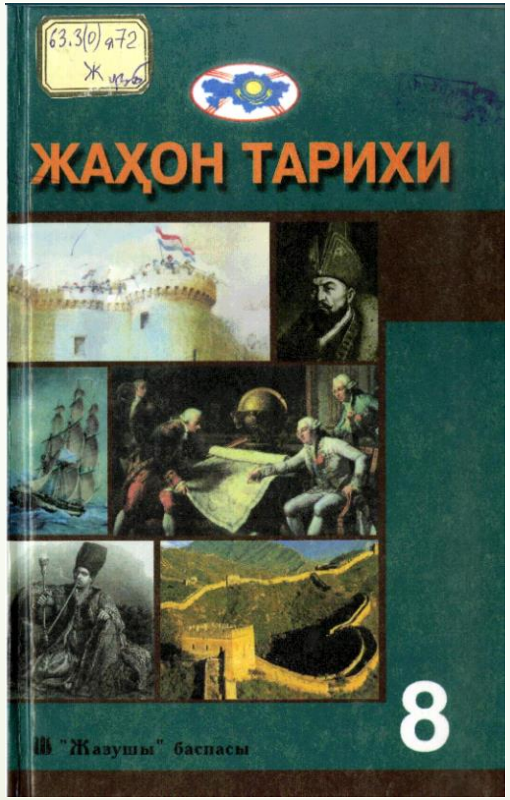

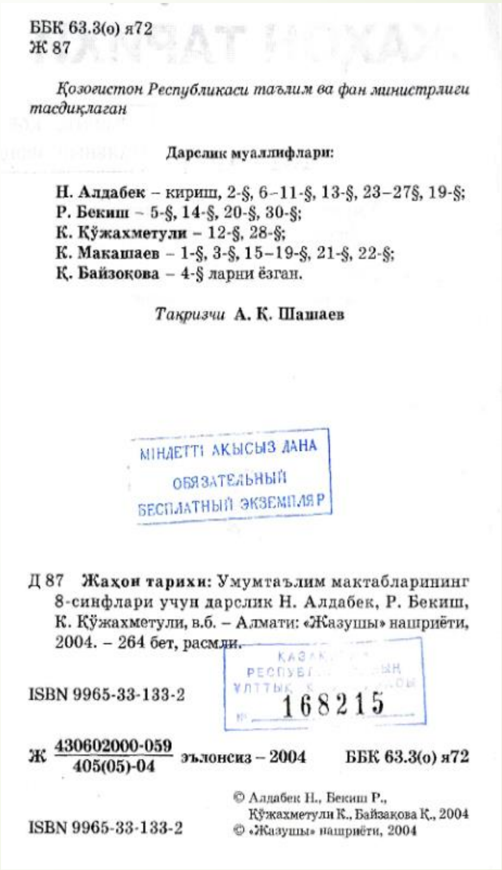
ББК 63.3(о) я72
Ж 87

Қозоғистон Республикаси таълим ва фан министрлиги тасдиқлаган

Дарслик муаллифлари:

Н. Алдабек – кириш, 2-§, 6–11-§, 13-§, 23–27§, 19-§;
Р. Бекиш – 5-§, 14-§, 20-§, 30-§;
К. Қўжахметули – 12-§, 28-§;
К. Макашаев – 1-§, 3-§, 15–19-§, 21-§, 22-§;
Қ. Байзоқова – 4-§ ларни ёзган.

Тақризчи **А. Қ. Шашаев**

МІНДЕТТІ АҚЫСЫЗ ДАНА
ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ
БЕСПЛАТНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Д 87 **Жаҳон тарихи:** Умумтаълим мактабларининг 8-синфлари учун дарслик Н. Алдабек, Р. Бекиш, К. Қўжахметули, в.б. – Алмати: «Жазушы» нашриёти, 2004. – 264 бет, расмли.

ISBN 9965-33-133-2

168215

Ж $\frac{430602000-059}{405(05)-04}$ эълонсиз – 2004 ББК 63.3(о) я72

ISBN 9965-33-133-2

© Алдабек Н., Бекиш Р., Қўжахметули К., Байзақова Қ., 2004
© «Жазушы» нашриёти, 2004

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Нуржамал Абдразаковна Алдабек является ярким представителем казахстанской науки, внесшей значительный вклад в развитие системы высшего образования независимого Казахстана. Она внесла неоценимый вклад в становление казахстанских востоковедов, многое из которых сегодня достойно представляют нашу республику на международной арене.

Куралай Иртысовна Байзакова,
доктор исторических наук, профессор
университета Фараби

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Н.Ә. Алдабектің Оңтүстік Корея университеттеріне лекция оқуға барған сәтінен

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

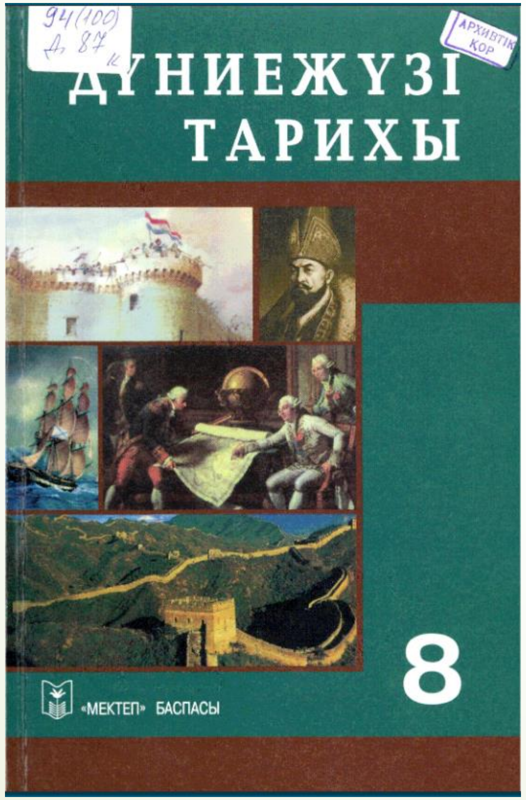

ӘОЖ 373.167.1(075.3)
КБЖ 63.3(0)я72
Д87

Авторлары:

Н. А. Алдабек — кіріспе, § 8—13, 22—27, § 29;
Н. А. Алдабек және Р. М. Бекіш — § 14, 28;
Н. А. Алдабек және К. Қожахметұлы — § 27;
К. Н. Мақашева — § 1, 3, 6; § 15—17;
К. И. Байзақова — § 2, 4, 5; § 18—19; § 21;
Р. М. Бекіш — § 7, 20.

Шартты белгілер:

* — күрделі сұрақтар мен тапсырмалар
— қосымша материалдар
— тарихи құжаттар

Д87 **Дүниежүзі тарихы (1640—1914).** Жалпы білім беретін мектептің 8-сыныбына арналған оқулық / Н.Алдабек, Р.Бекіш, К.Қожахметұлы, т.б. — Өңд., толықт. 4-бас. — Алматы: Мектеп, 2016. — 280 б., сур.

ISBN 978—601—07—0730—6

Д 4306020600—031 / 404(05)—16 27(1)—16

ӘОЖ 373.167.1(075.3)
КБЖ 63.3(0)я72

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ КІТАПХАНАСЫ
№ 311342

ISBN 978—601—07—0730—6

© Алдабек Н., Бекіш Р., Қожахметұлы К., Мақашева К., Байзақова К., 2004
© "Мектеп" баспасы, көркем безендірілуі, 2016
Барлық құқықтары қорғалған
Басылымның мүліктік құқықтары "Мектеп" баспасына тиесілі

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

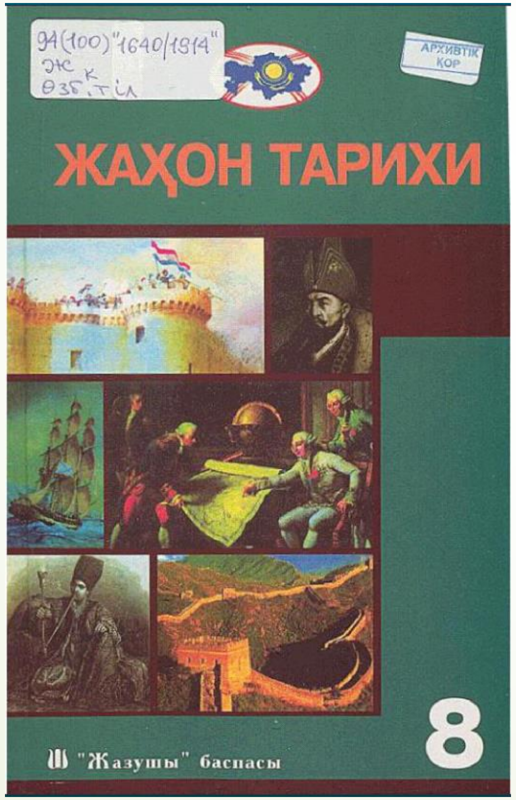

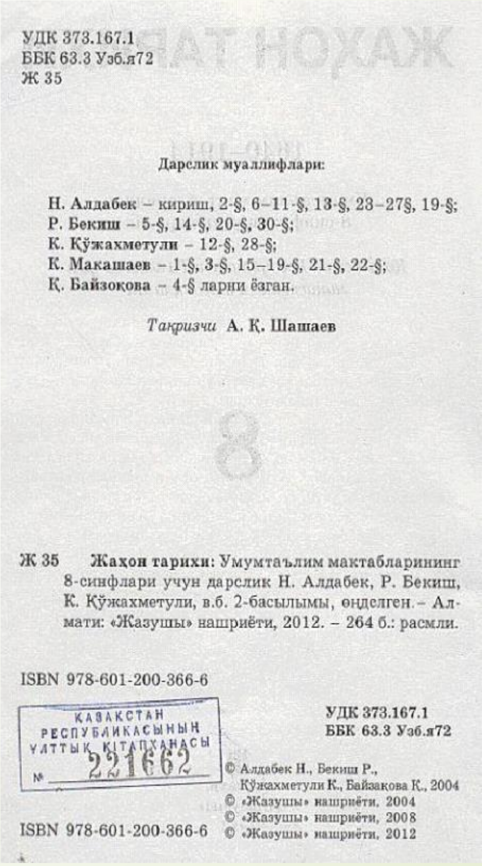

УДК 373.167.1
ББК 63.3 Узб.я72
Ж 35

Дарслик муаллифлари:

Н. Алдабек – кириш, 2-§, 6–11-§, 13-§, 23–27§, 19-§;
Р. Бекиш – 5-§, 14-§, 20-§, 30-§;
К. Қўжахметули – 12-§, 28-§;
К. Макашаев – 1-§, 3-§, 15–19-§, 21-§, 22-§;
Қ. Байзоқова – 4-§ ларни ёзган.

Тақризчи А. Қ. Шашаев

8

Ж 35 Жаҳон тарихи: Умумтаълим мактабларининг 8-синфлари учун дарслик Н. Алдабек, Р. Бекиш, К. Қўжахметули, в.б. 2-басылымы, өңделген.– Алмати: «Жазушы» нашриёти, 2012. – 264 б.: расмли.

ISBN 978-601-200-366-6

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ КІТАПХАНАСЫ
№ 221662

УДК 373.167.1
ББК 63.3 Узб.я72

© Алдабек Н., Бекиш Р., Қўжахметули К., Байзақова Қ., 2004
© «Жазушы» нашриёти, 2004
© «Жазушы» нашриёти, 2008
© «Жазушы» нашриёти, 2012

ISBN 978-601-200-366-6

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Ланьчжоу университетінің профессоры Янь Шу мырзамен бірге Дж. Неру атындағы университетте өткен конференцияда (Үндістан)

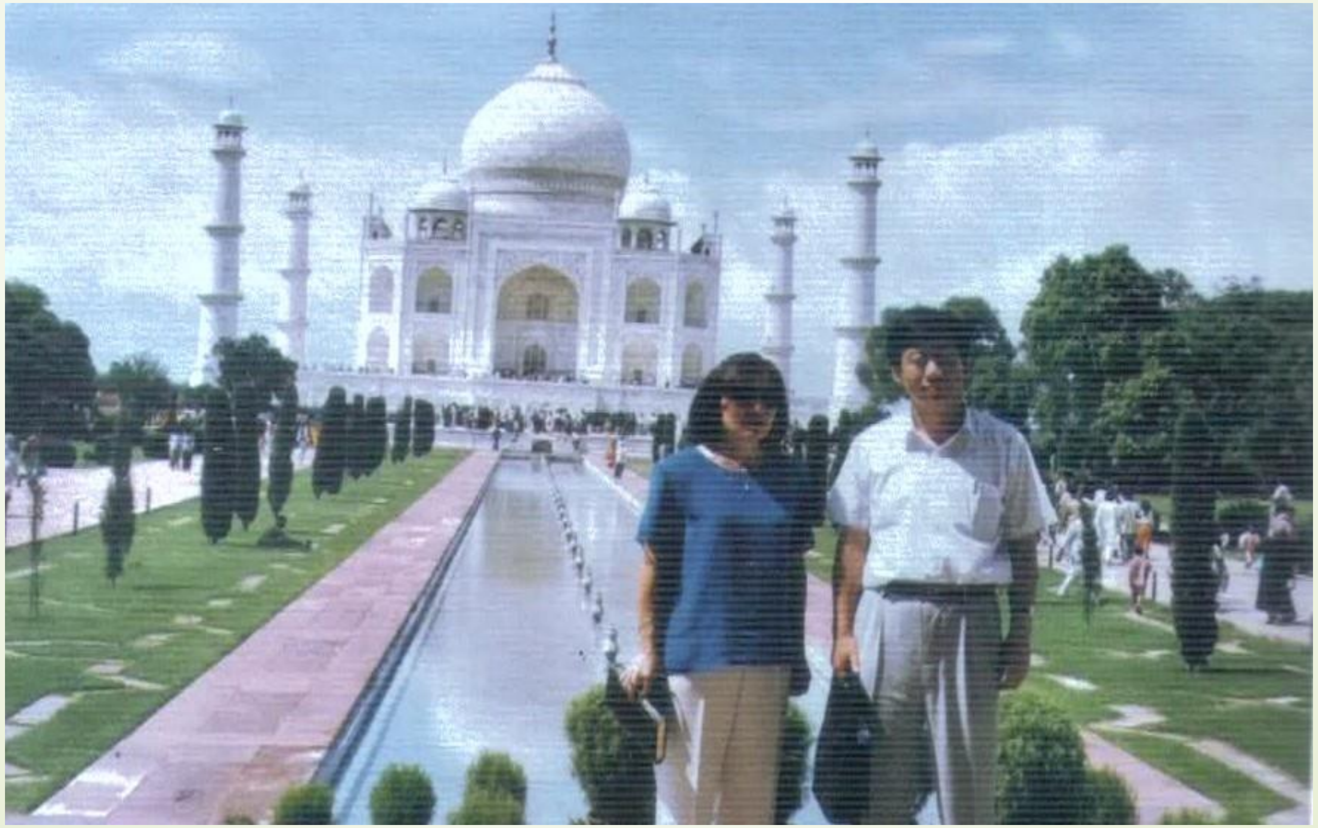

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор Н.Ә. Алдабектің басты еңбектері

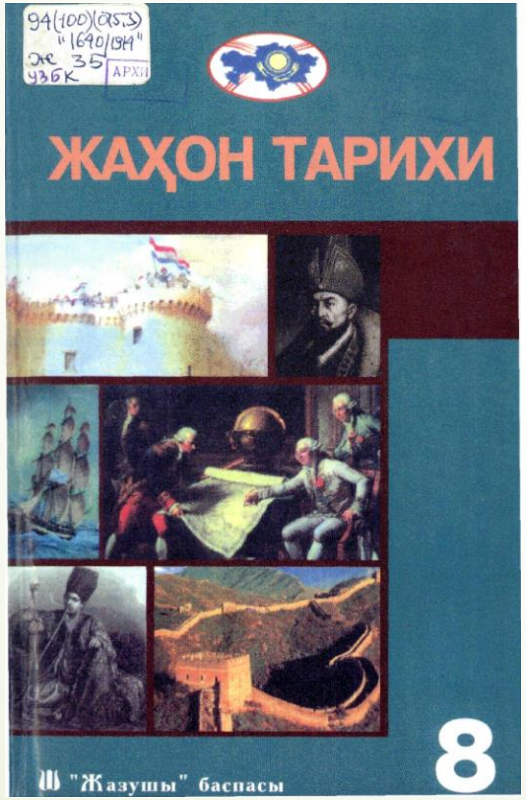

ББК 63.3 Узб.я72
Ж 33

Дарслик муаллифлари:

Н. Алдабек – кириш, 2-§, 6–11-§, 13-§, 23–27§, 19-§;
Р. Бекиш – 5-§, 14-§, 20-§, 30-§;
К. Қўжахметули – 12-§, 28-§;
К. Макашаев – 1-§, 3-§, 15–19-§, 21-§, 22-§;
Қ. Байзоқова – 4-§ ларни ёзган.

Тақризчи **А. Қ. Шашаев**

ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ КІТАПХАНАСЫ
№ 188879

Ж 33 **Жаҳон тарихи:** Умумтаълим мактабларининг 8-синфлари учун дарслик Н. Алдабек, Р. Бекиш, К. Қўжахметули, в.б. – Алмати: «Жазушы» нашриёти, 2008. – 264 б.: расмли.

ISBN 978-601-200-062-7

Ж $\frac{430602000-003}{405(05)-08}$ 2008 ББК 63.3 Узб.я72

ISBN 978-601-200-062-7

© Алдабек Н., Бекиш Р.,
Қўжахметули К., Байзақова Қ., 2004
© «Жазушы» нашриёти, 2004
© «Жазушы» нашриёти, 2008

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті – менің ұшқан ұям, ардақты, асыл қасиетті мекенім. Туған университетімді, университетімнің ұстаздары мен ғалымдарын құрметтеймін, сүйемін.

Н.Ә. Алдабек

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Нұржамал Әбдіразаққызы Қазақстанның Шығыстағы алпауыт көршісі Қытай Халық Республикасының ежелгі дәуірден қазіргі заманға дейінгі тарихы мен мәдениеті туралы іргелі ғылыми зерттеу жұмыстарын жүргізіп, үлкен нәтижелерге жетті. Ірі-ірі монографияларымен, жоғары және орта білім беру жүйелеріне арналған қазақ, орыс, ұйғыр, қытай тілдеріндегі оқулықтарымен шығыстану ғылымының дамуына, отандық жоғары және орта білім беру жүйесінің жаңаруына, білім сапасының жақсаруына үлкен үлес қосты.

Ж. Дәдебаев

ФАРАБИ УНИВЕРСИТЕТІ 90

Профессор НҰРЖАМАЛ ӘБДІРАЗАҚҚЫЗЫ АЛДАБЕК

Бейнекөріністерді дайындаған

Фараби университеті жанындағы

Абай ғылыми-зерттеу институты

Алматы

29 қараша 2024 жыл